

ми бачимо звичайний дерев'яний гудзик, до речі, від звичайної кофти героїні. Тож у цьому плані кіноінтерпретація не відповідає романному задуму.

У творах Ірен Роздобудько жінки і чоловіки зазвичай далекі від категорії «щастя». Вони переважно не бувають щасливими ані в індивідуальних, ані в сімейних долях. Це спостерігаємо й в екранізації. І хоча подружнє життя Ліки і Дениса врятоване (про це здогадуємося у кінці фільму), проте стосунки Лізи та її чоловіка остаточно зруйновані. На запитання Дениса «Ти хоча б була щасливою?» жінка мовчки йде.

Книжка на двісті сторінок і плід співавторства режисера Володимира Тихого й сценариста Ірен Роздобудько – речі зовсім різні. Проте, перш за все, треба пам'ятати, що перед нами екранізація за мотивами книги, яка передбачає надзвичайно активне впровадження авторів-кінематографістів у тканину першоджерела.

Роман «Гудзик» і його однойменна екранізація, маючи низку неподібних ознак в естетично-інтенціональних системах, викликають відмінні емоції. Утім, у цьому можна вбачати майстерність Ірен Роздобудько: вона фактично зробила два різні розвитку подій. Це вкотре доводить, що книга стала лише підґрунтям для створення фільму.

Анотація. В статье рассматривается роман Ирэн Роздобудько «Пуговица» и его одноименная экранизация. Особое внимание уделяется видоизменениям в эстетически-интенциональной системе романа украинской писательницы во время его киноинтерпретации. Определены новые смысловые акценты, которые получил фильм.

Ключевые слова: роман, экранизация, композиция, сюжет, смысл.

Abstract. In the article Irene Rozdobudko's novel «The Button» and its eponymous adaptation are considered. Particular attention is paid to changes in the aesthetically-intentional system of the novel of the Ukrainian writer during his film interpretation. The new semantic accents that the film received are determined.

Key words: novel, film adaptation, composition, plot, meaning.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Голобородько Я. Українська fashion–література. Тексти і цінності Ірен Роздобудько / Ярослав Голобородько // Вісник НАН України. – 2010. – № 1. – С. 44–50.
2. «Жіночі голоси у вітчизняній літературі»: метод. поради на допомогу популяризації сучас. укр. худож. кн. / Донец. обл. універс. наук. б-ка ім. Н. К. Крупської; уклад. Н. П. Супрунець. – Донецьк: Сх. вид. дім, 2008. – 24 с.
3. «Пуговица» – один из наших любимых фильмов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://freshproduction.com/uk/pugovica-odin-iz-nashix-lyubimyx-filmov/>
4. Роздобудько І. Гудзик [роман] / Ірен Роздобудько. – Харків: Фоліо, 2007. – 222 с. – Режим доступу : <http://www.rulit.me/books/gudzik-read-185114-1.html>
5. Улюра Г. Театр: помилковість аксіоми / Ганна Улюра // Київська Русь. – Кн. II: Ілюзія. – К., 2006. – С. 144–149.
6. Філатов А. Кіно vs література: українські письменники-кінематографісти [Електронний ресурс] / Антон Філатов // Режим доступу : <http://litakcent.com/2012/09/26/kino-vs-literatura-ukrajinski-pysmennyky-kinematohrafisty/>

УДК 1751.81.812

ЗООМОРФНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Є. К. Буточкіна, Я. В. Григошкіна

Анотація. У статті розглядаються фразеологізми з найменуваннями тварин англійської та української мов. Фразеологія віддзеркалює національні особливості та уявлення про носіїв мови. Фразеологічні одиниці з найменуваннями тварин представляють великий прошарок лексики. В англійській та українській мовах лексичні одиниці належать до споконвічної лексики, яка позначає здавна відомих людині тварин. Серед них зустрічаються найчастіше фразеологізми з компонентом cat «кіт», dog «собака», horse «кінь», bear «ведмідь», bird «птаха», goose «гусак». Досліджуючи фразеологізми з зоонімами, можна виокремити 3 семантичні групи, які характеризують позитивні і негативні риси людини, та фразеологізми, які позначають

сприйняття події. Існує декілька способів перекладу фразеологізмів, але передання символічного значення лексеми-зооніму потребує глибокого розуміння самотності мови.

Ключові слова: фразеологізм, зоонім, переклад, семантика.

Вивчення фразеології через взаємозв'язок її семантики та прагматики дає змогу здійснювати комплексний підхід до вивчення та аналізу фразеологізмів. Фразеологія відзеркалює, насамперед, національні особливості, категорію добра і зла, уявлення про носіїв мови, історію народу, його побут і світогляд.

Робота присвячується аналізу фразеологічних одиниць (далі – ФО) з компонентами найменувань тварин, наприклад англ. *work like a horse* – «працювати, як кінь», *busy as a bee* – «працьовитий, як бджола».

Актуальність цієї роботи полягає в тому, що фразеологічні одиниці, що містять назви тварин, представляють великий прошарок лексики, часто вживаються, привертають увагу дослідників, однак залишаються недостатньо вивченими [1; 2; 4]. ФО із компонентом-соматизмом були проаналізовані у роботі Н. А. Вахрушевої на матеріалі німецьких діалектів [1]. Такі вчені, як В. В. Виноградов, М. М. Шанський, Б. О. Ларіна, С. Гаврин, досліджували і аналізували ФО, виділивши їх класифікацію за структурно-семантичними, граматичними, функціонально-стилістичними, генетичними, тематичними ознаками. Мета роботи полягає у вивченні семантики фразеологізмів англійської й української мов та передбачає розв'язання наступних завдань:

- 1) визначення корпусу ФО з назвами тварин в англійській та українській мовах;
- 2) виявлення найчастотніших найменувань, що вживаються у цих ФО;
- 3) надання семантичної класифікації ФО, що аналізуються;
- 4) встановлення шляхів перекладу ФО.

Об'єкт дослідження складають ФО з компонентом «назва тварин», відібрані з англо-українського словника К. Т. Баранцева, який був укладений на основі англо-російського словника О. В. Куніна.

Предметом дослідження є семантика фразеологізмів із компонентом на позначення тварин та способи перекладу українською мовою з англійської.

Англійська фразеологія дуже багата має багатовікову історію. Фразеологію вважають скарбницею мови, оскільки саме у фразеологізмах знаходить своє відображення історія народу, його культура та побут. Фразеологізми найчастіше носять національний характер. Разом із національними фразеологізмами в англійській фразеології існує багато інтернаціональних фразеологізмів. Фразеологічний фонд – це поєднання корінних та запозичених фразеологізмів з переважанням перших. У деяких фразеологізмах зберігаються архаїчні елементи [2, с. 5].

На сучасному етапі досліджень під час опису зооморфних фразеологізмів необхідно відзначити важливість таких ознак, як емотивність, образність, оцінність. Наприклад: укр. *бити байдики* 'нічого не робити'; *точити яси, правити теревені* 'вести пусті безпредметні розмови'; англ. *the black dog is on one's back* 'нудитися'; укр. *ні пари з уст, тримати язика зубами* 'мовчати', *накивати п'ятами* 'втікати', *міряти воду решетом* 'безрезультатно працювати'; англ. *a shot in the blue* 'помилка, промах'; укр. *здобути перемогу, делікатне питання, насупити брови, брати участь, вжити заходів*; англ. *to drink till all is blue* 'допитися до білої гарячки' [3].

Фразеологізми з зоокомпонентом, як і вся оцінна лексика, сприяють вираженню почуттів, реакцій, емоційного життя людини в цілому, формуючи і позначаючи ціннісну картину світу, зокрема оцінку предметів з етичних і естетичних норм цього мовного колективу (укр. *добрий – поганий, чорний – білий*, англ. *good – bad, black – white*). Вони характеризують семантичний варіант, який включає в себе основу номінації, до якої додається значення характеристики, що ускладнює структуру варіанту і вносить до неї якісну зміну. У той же час лінгвістична специфіка цього значення проявляється в тому, що зміст характеристики обумовлено не стільки якостями реального поза лінгвістичного об'єкта (у

разі зооніма – тварини), скільки якостями, які приписуються цьому об'єкту колективною мовною свідомістю. Мова реєструє, закріплює ці якості як властиві денотату, що дозволяє регулярно використовувати назву об'єкта як еталон певних якостей [4, с. 17-18].

Мовна образність виникає на перетині двох систем: естетичної, надмовної (художній вимисел) і лінгвістичної (мовне оформлення). Семантика мовної образності включає в себе два види відображення, а саме відображення дійсності у слові та відображення дійсності художніми засобами. Порівняння можуть бути поділені на логічні (необразні) і образні, які, у свою чергу, включають в себе порівняння – словосполучення з формальним елементом. Наприклад: укр. *як миша в пастці* – «розгублено, панічно», *як віл до браги* – «жадібно», *як мокра курка* – «безвольна людина», англ. *as greedy as a pig* – «дуже жадібний», *like a drowned rat* – «як мокрий шук» [5].

Зооніми можуть функціонувати в якості самостійних лексичних одиниць, можуть вони також входити до складу різних фразеологічних зрощень, ідіом, прислів'їв, приказок: укр. *жити як кіт з собакою*, англ. *fight like a cat and dog* «запекло лаятися», англ. *like a bat out of hell* «дуже швидко»; укр. *заяча душа*, англ. *as timid as a hare* «боягузливий як заєць».

Такі домашні тварини, як кіт і собака відігравали значну роль у житті народів. Але не завжди цим тваринам приписували позитивні якості. Так, наприклад, у англійців кіт символізував недобррозичливу людину (англ. *to bell the cat* «повісити коту дзвоник на шию, відважитися»). ФО з лексичною одиницею *собака* теж мають негативний характер у більшості випадків, хоча що собака сприймається людиною як приязна тварина (англ. *dog-tired* «втомлений, як собака»).

Потенційно для зооморфного найменування людини може використовуватися будь-яка назва тварини, проте практично коло тварин звужується до більш-менш доступного для огляду їх кількості, головним чином тих, з якими людина (стосовно середовища свого існування) знайома досить добре. Як ключові слова можуть використовуватися іменники – імена тварин: укр. *віл, баран, вовк, птах*, англ. *pig, ox, sheep, lamb*. У свою чергу, тварини можуть підрозділятися на домашніх і диких, а також екзотичних. Можна виділяти як укрупнені групи зоосемізмів: «птахи», «комахи», «тварини», так і групи більш дробові, аж до конкретних зоосемізмів: *жайворонок, свиня* і т.п. [6, с. 151].

Одні й ті ж тварини можуть грати неоднакову роль в житті різних етносів і оцінюватися ними по-різному.

У процесі аналізу ФО з найменуваннями тварин в англійській мові було виявлено 30 назв тварин. Серед них найчастіше зустрічаються: англ. *ape* «мавпа», *ass* «віслюк», *bear* «ведмідь», *beaver* «бобер», *bull* «бик», *camel* «верблюд», *cat* «кішка», *calf* «теля», *cow* «корова», *dog* «собака», *donkey* «віслюк», *fox* «лисиця», *goat* «козел», *hare* «заєць», *hog* «кабан», *horse* «кінь», *lamb* «ягня», *leopard* «леопард», *lion* «лев», *monkey* «мавпа», *mule* «мул», *ox* «віл», *pig* «свиня», *rabbit* «кріль», *rat* «пацюк», *sheep* «вівця», *skunk* «скунс», *squirrel* «білка», *tiger* «тигр», *wolf* «вовк» та більш ніж 20 назв птахів: *chicken* «курча», *cock* «півень», *coot* «лисуха», *crow* «ворона», *dotterel* «сивка», *dove* «голуб», *duck* «качка», *eagle* «орел», *goose* «гусак», *hawk* «яструб», *hen* «курка», *jay* «сойка, деряба», *lark* «жайворонок», *magpie* «сорока», *nightingale* «соловейко», *parrot* «горобець», *peacock* «павич», *pigeon* «голуб», *swan* «лебідь», *rook* «грак», *vulture* «гриф» та деякі інші. Також зустрічаються зооніми на зразок: *bee* «бджола», *bird* «птах», *eel* «вугор», *fish* «риба», *fly* «муха», *hound* «гончий собака», *mouse* «миша», *snake* «гадюка» та ін.

Матеріал дослідження дозволяє виокремити 3 семантичні типи в англійській та українській мовах:

1) ФО, які характеризують людину з позитивної сторони: англ. *a busy bee has no time to sorrow* – «працьовита бджола не має часу сумувати»; укр. *працьовитий, як бджола*;

2) ФО, які надають людині невгавної оцінки: англ. *every ass likes to hear himself bray* – «кожен осел любить своє ревіння слухати»; укр. *хитрий, як лис*;

3) ФО, які позначають сприйняття певної події: англ. *the great fish eat the small* – «велика риба з'їдає маленьку», укр. *жити як кішка з собакою*.

Фразеологізми з назвами тварин і птахів відображають як позитивні, так і негативні риси людини, особливої уваги заслуговує група з назвами тварин, які представляють тільки негативні якості. В англійській мові – це назви диких тварин: *ape, bear, beaver, fox, monkey, rat, skunk, wolf*; назви домашніх тварин: *ass, donkey, goat, hog, mule, pig*; назви диких птахів: *coot, doterrel, jay, peacock, pigeon, rook, vulture*; назви свійської птиці: *duck, goose, hen*.

В англійській та українській мовах лексичні одиниці, які є найуживанішими у складі ФО, належать до споконвічної лексики, яка позначає здавна відомих людині тварин: наприклад, англ. *bear* (данг. *bera* «ведмідь», герм. **beron* «коричневий ведмідь»; англ. *cat* (данг. *catt*, від західно-герм., герм. **kattuz*, лат. *cattus* «кішка»); англ. *horse* від герм. **hursa-* «кінь» [9]. Серед найпоширеніших зустрічаються ФО з компонентом *cat* – «кіт» (123 ФО), *dog* – «собака» (289 ФО), *horse* «кінь» (80 ФО), *bear* – «ведмідь» (60 ФО), *bird* – «птах» (45 ФО), *goose* «гусак» (50 ФО). Наприклад: англ. *the black dog is on one's back* «нудитися»; *catch the bear before you sell his skin* «впіймай ведмедя перш, ніж продавати його шкуру»; англ. *cook your own goose* «занапасти себе»; англ. *every bird likes his own nest*, укр. *усякий кулик до свого болота звик*.

Розгляд особливостей перекладу фразеологічних одиниць з найменуваннями тварин ґрунтується на класифікації О.В. Куніна, який виокремлює наступні способи перекладу фразеологізмів [3]:

– повний еквівалент (англ. *as brave as a lion* – хоробрий, як лев; *as quiet as a mouse* – тиха, як миша);

– частковий лексичний еквівалент (англ. *scornful dogs eat dirty puddings* – «гордість до добра не доведе»; *there are more ways than one to kill a cat* – «є декілька шляхів для досягнення мети»);

– частковий граматичний еквівалент (англ. *never look a gift horse in the mouth* – «дареному коню в зуби не дивляться»);

– обертонльний переклад (англ. *cat doesn't fight* – «нікуди не годиться»; *cook your own goose* – «занапасти себе»);

– описовий переклад (англ. *give you a lot of horse manure* – «дуже вихвалялася»; *like a bat out of hell* – «щодуху, дуже швидко»);

– дослівний переклад (калька) (англ. *like a cat on hot bricks* – «як кішка на розпечених цеглинах»; *a cat has nine lives* – «у кішки дев'ять життів»).

Досліджуючи фразеологічні одиниці з компонентом «назва тварини», зазначимо, що немає легкого шляху в перекладі з однієї мови іншою. Це пов'язано з адекватним відтворенням не лише змісту, але й експресивно-стилістичною забарвленістю фразеологічних одиниць, що спонукає перекладачів до пошуку вирішення цієї проблеми у кожному випадку.

Висновки. Вивчення фразеології має велике значення для дослідження особливостей певного народу, створення уявлення про носіїв мови та їх світогляд. З давніх давен люди співіснують з тваринами, якості яких уособлюються в людині. ФО з найменуваннями тварин складають великий прошарок лексики і часто вживаються для позначення як позитивних, так і негативних якостей у характері людини.

ФО з зоонімами можна поділити на три семантичні групи: ФО, які характеризують людину з позитивної сторони; ФО, які надають людині невгавної оцінки та ФО, які позначають сприйняття певної події.

Фразеологізм, як носій національної забарвленості, перекладається у сукупності з екстралінгвістичними факторами. Розглядаючи особливості, які мають фразеологічні одиниці, та їх переклади доходимо висновку, що велика значущість мовних засобів, які зустрічаються в різних джерелах, слугує для їх передачі ФО іншою мовою. Дуже часто

важко передати переклад фразеологізмів за допомогою звичних принципів перекладу і потребує глибокого розуміння самотності мови. Значення багатьох фразеологізмів має свою специфіку, інколи тільки певні знання про менталітет народу допоможуть перекласти ФО коректно.

Лексема-зоонім відіграє значну роль в семантичній структурі фразеологізмів, обумовлюючи їх семантичну своєрідність. Завдяки своєму символічному значенню така лексема входить до складу фразеологізму, представляючи поведінку тієї чи іншої тварини.

У перспективі дослідження – розширення корпусу одиниць дослідження, структурна класифікація фразеологізмів з компонентом-зоонімом, застосування статистичних методів дослідження, виявлення національно-культурної своєрідності цих фразеологізмів.

Аннотация. Данное исследование посвящается изучению фразеологизмов с наименованиями животных. Фразеология отражает национальные особенности и представление о носителях языка. Фразеологическая единица с наименованиями животных представляют огромный шар лексики. В английской и украинском языках лексические единицы принадлежат к исконной лексики, которая издавна обозначает известных животных. Среди них чаще всего встречаются: cat «кот», dog «собака», horse «конь», bear «медведь», bird «птица», goose «гусь». Исследование фразеологических единиц с зоонимами позволило выделить 3 семантические группы, которые характеризуют положительные и отрицательные качества человека, а также фразеологизмы, которые обозначают восприятие события. Существует несколько способов перевода фразеологизмов, но для передачи символического значения лексемы-зоонима необходимо глубокое понимание самотности языка.

Ключевые слова: фразеологизм, зооним, перевод, семантика.

Abstract. This article is devoted to the study of the phraseological units with denominations of animals. The phraseology reflects the national peculiarities and conceptions of the native speakers. The phraseological units with denominations of animals are abundant as a lexical group. In English and Ukrainian languages the lexical unites belong to the primordial lexis, which denotes the well-known animals. The most frequent lexemes are cat «кіт», dog «собака», horse «кінь», bear «ведмідь», bird «птаха», goose «гусак». The analysis of the phraseological units allows to divide them into 3 semantic groups: phraseological units with positive features of a person, phraseological units with negative features of a person, and phraseological units with the perception of the event. There are a few ways of phraseological units translation, but to convey the symbolic sense of the denominations of animals lexemes you should have the sense of the «language's spirit».

Keywords: phraseological units, denominations of animals, translation, semantic.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Верхушева Н. А. Соматичні фразеологізми в острівних німецьких говорах: Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / Алтайська державна педагогічна академія. – Іркутськ, 2009. – 16 с.
2. Кривенко Г. Л. Зоосемізми в англ. та укр. мовах: семантико-когнітивний і функціонально-прагматичний аспекти: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17 / Київський національний лінгвістичний ун-т. – К., 2006. – 20 с.
3. Молотков А. І. Основи фразеології російської мови / А. І. Молотков. – Л., 1977. – 281 с.
4. Нагорна О. О. Етнокультурні особливості семантики англ. фразеологізмів (на мат. британського варіанту англ. мови): Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2008. – 21 с.
5. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологічний словник української мови / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – Київ : Освіта, 1998. – 224 с.
6. Ярова Л. О. Особливості міжмовних еквівалентів англійських зоофразеологізмів в аспекті перекладу / Л. О. Ярова // Культура народів Причорномор'я. – №5. – Т. 3. – Сімферополь, 2003. – С. 150–155.
7. Англо-український фразеологічний словник / Уклад. К. Т. Баранцев. – 2-ге вид., випр. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2005. – 1056 с.
8. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь / А. В. Кунин. – [7-е издание стереотип.]. – М. : Рус. яз. – медиа, 2006. – 571 с.
9. The Concise Oxford Dictionary of English Etymology / Ed. T. F. Hoad. – Oxford University Press, 1996 // Excess : www.oxfordreference.com.